

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

הכנס השביעי בנושא:
הפרעות בתקשורת
באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית

12 בינואר, 2017
17 בינואר, 2017
המכללה האקדמית הדסה

תוכנית וחוברת תקצירים

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

תקצירי הרצאות

Making the *Invisible* Visible: Relational Components of Language Content and Syntax in Bilingual Assessment of Language Disorders

Nelson Moses, Ph.D., Professor and Director of the Bilingual Speech-Language Personnel Center at Long Island University, Brooklyn Campus, Department of Communication Sciences and Disorders

The purpose of this presentation is to identify relational components of language content and syntax that can be invisible to clinicians, and to illustrate the significance of these factors for dynamic assessment of language disorders in linguistically diverse client populations. Invisible signifies not available to consciousness, and not invested by the clinician with emotion or significance. Evaluating relational components of language (which are developmental in nature and account for the generativity of language) provides (a) a foundation for addressing variability across languages, and (b) baseline data for establishing

evidence-based goal sequences relevant to achieving functional communication in children with language disorders .

Objectives

Participants will :

- Define dynamic assessment
- Identify the mind's language function as the primary subject of language assessment, and provision of baseline data for intervention planning as a primary function of assessment
- Identify assessment instruments and procedures that have historically addressed relational components of language and cognition (Bloom and Lahey's content/form/use taxonomy, Nicolich and Westby Pretend Play Scales, Piaget's developmental taxonomy, narrative and story-grammar taxonomies, Diagnostic

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

- Evaluation of Language Variation (DELV).
- Specify the significance of relational linguistic structures for establishing goals of language intervention
- Distinguish verb-relation and non-verb relation content, and examine content/syntax interactions in single verb sentences and sentences with modal verbs in the speech of a 6 year old monolingual Farsi speaking child with Autistic Spectrum Disorder, and in an English speaking child
- Recognize assessment of language disorders in monolinguals and bilinguals as a complex, constructive problem-solving process

אוצר מילים אקספרסיבי ורצפטיבי של ילדים דו-לשוניים: למה ניתן לצפות?

שירה אלטמן, רות בן ישי, ד"ר עתליה חי וייס, המכללה האקדמית הדסה

אוצר המילים של ילדים הינו מדד שפתי חשוב הנחשב כמשמעותי במיוחד לקראת הכניסה לבית הספר. אחת האוכלוסיות שלגביה קיימות שאלות הקשורות לאוצר המילים היא אוכלוסיית הילדים הדו-לשוניים. שאלה מרכזית הנשאלת הינה באיזו מידה אוצר המילים של ילדים דו-לשוניים דומה בהיקפו לאוצר המילים של ילדים חד לשוניים ומהם הפרמטרים המשפיעים על רמת אוצר המילים של הילדים הדו לשוניים. המחקר הנוכחי מתמקד בבחינת הקף אוצר המילים הרצפטיבי והאקספרסיבי של ילדים דו לשוניים דוברי אנגלית-עברית, בני חמש שנים, הנמצאים על סף הכניסה לכיתה א', הן באנגלית והן בעברית, תוך לקיחה בחשבון של מידת החשיפה של הילדים לכל אחת מהשפות. לצורך המחקר הנוכחי איתרנו 19 ילדים דו לשוניים המאופיינים בהתפתחות כללית תקינה. בכדי לאשש את טענת ההורים שהילדים אינם לקויי שפה, העברנו לכל הילדים מבחן סינון גורלניק בשפה העברית. מצאנו שהציון הכולל של 15 מתוך הילדים במבחן גורלניק הוא בתחום הנורמה המצופה לילדים חד לשוניים בני גילם. רק ארבעה ילדים קיבלו ציון שהוא בטווח בין סטיית תקן אחת לשתיים מתחת לנורמה, ציון הנמצא בתחום הנורמה עבור ילדים דו לשוניים על פי מחקרים קודמים (אלטמן, הראל, מאיר, אילוז-כהן, וולטרס, וערמון-לוטם, 2016). בכדי לבדוק את אוצר המילים של הילדים בשתי השפות, העברנו להם מבחני אוצר מילים אקספרסיבי (מבחן שמ"ש בעברית ומבחן EOWPVT באנגלית), ומבחני אוצר מילים רצפטיבי (גרסה מתורגמת ניסיונית לעברית של PPVT-4(A) ואת מבחן PPVT-4(B) באנגלית). השוואה של ממוצע הציונים של כל הילדים במבחני אוצר המילים האקספרסיבי בעברית באנגלית לציון התקן של

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

ילדים חד לשוניים בכל אחת מהשפות, מעידה על ציון ממוצע הנמוך במעט יותר מ-2 סטיות תקן מהנורמה לילדים חד לשוניים. בניגוד לכך, הציון הממוצע במבחן PPVT באנגלית, העיד על ציון ממוצע נמוך רק במעט יותר מסטיית תקן אחת מהממוצע. מכיוון שלמבחן ה-PPVT בעברית לא קיימות נורמות, ציוני הילדים הדו לשוניים הושושו לציונה של קבוצת ילדים חד לשוניים (n=8) ממיצב סוציאקונומי דומה (על פי קריטריון של השכלת אם). נמצא שציונם של הילדים החד לשוניים במבחן הבדק אוצר מילים רצפטיבי היה נמוך באופן מובהק מזה של הילדים החד לשוניים. באמצעות שאלון מפורט (BIPAQ) הנמצא בתהליך תקנון לשפה העברית (Abutbul-Oz, Armon-Lotem & Walters, 2012), בדקנו לעומק אילו קריטריונים הם מנבאים טובים יותר של יכולת הילדים בכל אחת מהשפות ובכל אחד מהערוצים-קריטריון החודשים המצטברים מאז המועד בו החלו הילדים להיחשף לכל אחת השפות, קריטריון החשיפה היחסית לכל אחת מהשפות במהלך של שנות הילדות וקריטריון החשיפה בהווה לכל אחת מהשפות. מצאנו השפעה מועטה יחסית של קריטריון החודשים המצטברים והשפעה משתנה בין השפות

למידת החשיפה בהווה מול מידת החשיפה המצטברת. לסיכום, הממצאים מעידים על פער משמעותי בציוני אוצר מילים של ילדים דו לשוניים בהשוואה לילדים חד לשוניים- פער משמעותי יותר בתחום ההפקה ומצומצם הרבה יותר בתחום ההבנה. הממצאים מעידים על החשיבות הרבה של איסוף מידע מפורט לגבי מידת החשיפה היחסית לכל אחת מהשפות. מידע זה יאפשר לקלינאי התקשורת לשקול עד כמה התפקוד בתחום אוצר המילים מעיד על קושי שפתי או שהוא נורמטיבי בעקבות הדו לשוניות.

אלטמן, כ., הראל, א., מאיר, נ., אילו-כהן, פ., וולטרס, י. וערמון-לוטם, ש. (2016). מה עלה בגורלו של הגורלניק: על השימוש בנורמות דו-לשוניות עבור כלי אבחון חד-לשוני. בית הספר לחינוך, המחלקה לאנגלית (בלשנות) ומרכז גונדה לחקר המוח. כנס הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית במכללה האקדמית הדסה, ירושלים.

Abutbul-Oz, H., Armon-Lotem, S., & Walters, J. (2012). *Bilingual Parents Questionnaire (BIPAQ)*. Ramat Gan: Bar-Ilan University.

Reading development in the Arabic diglossic context: A cross sectional investigation from the first to the sixth grade

Asaid Khateb, University of Haifa

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

The study of reading acquisition in the Arabic language has interested many psycholinguists during the last years. This interest is due to the fact that Arabic language has several unique features that distinguish it from other alphabetic languages but also to the low achievements of Arabic speaking children in the PIRLS international tests. Among these features is the existence in Arabic of a relatively complex orthographic and morpho-syntactic systems and a diglossic situation, which are all hypothesized to affect literacy acquisition. The diglossic situation in Arabic refers to the existence of two varieties of Arabic that are used for different purposes in everyday life: The spoken Arabic and the literacy Arabic. Previous research on reading development has very often been conducted on English and to a lesser extent in other various languages. On the basis of this previous research, an almost common

understanding emerged among researchers regarding the linguistic and cognitive functions that are involved in reading acquisition. However, because any model of reading development has take into consideration the influence of the unique linguistics characteristics of the system at hand, we hypothesized that the uniqueness of the Arabic diglossic situation and orthographic system might influence reading in this language. To test this prediction, we conducted a cross-sectional study on a large sample of first to sixth grade Arabic speaking children to assess the contribution of different linguistic and cognitive variables to reading accuracy and fluency. By showing the relative contribution of the different linguistic and cognitive components to reading, our findings suggested that reading acquisition in Arabic differs from other languages. These results are discussed in the light of the specificities of the Arabic language and might explain certain difficulties Arabic diglossic children encounter during the early stages of reading developmet.

The acquisition of personal deictic expressions by blind children

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

Anne-Katharina Harr & Anja Schubert
 Ludwig-Maximilians-Universität München

The referents of deictic expressions depend on the context, thus they do not have a fixed referent. Therefore, they cause more problems in the language acquisition process than non-deictic expressions. In previous studies on the language acquisition of blind children, it has been reported that these children produce more reversal errors, that is a confusion of for example *I* and *you*, than their sighted peers. In addition, it seems as if the acquisition of personal deictic terms is closely linked to the development of the children's self-concept. Errors in the production of deictic terms can thus be an indicator for an incompletely acquired

self-concept. Apart from that, there are also others factors that seem to cause reversal errors such as the formulaic speech of blind children. In order to examine the claims of the previous literature, we analyzed two mother-child-dyads that involved a blind respectively a sighted child. The dyads were observed during one year (2;9 - 3;7) and the spontaneous speech of children and mothers was analyzed with respect to personal deictic expressions. The results show that the sighted child produces *I* from the start and all deictic expressions were used correctly. However, the blind subject mainly produced *you* - also in the sense of *I* - and reversal errors were observed until the age of 3;6. These results will be discussed in the context of current research on blind children and with respect to possible consequences for early learning support.

ביטוי לשוני של יחסי סיבתיות בסיפורים: השוואת ההשפעה של דו-לשוניות ולקות שפה בגיל 5
עד 7

ג'ודי קופרסמיט¹ ושרון ערמון-לוטם²
 המכללה האקדמית הדסה¹, אוניברסיטת בר-אילן²

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

היכולת להפיק נרטיב קשורה לאינטגרציה בין תהליכי הפקת שיח בכיוון מעלה-מטה ומטה-מעלה (Berman & Slobin, 1994; Karmiloff-Smith, 1981). הבנה והפקת יחסי סיבתיות בין אירועי הסיפור וביטויים דרך מגוון צורות לשוניות מספקים חלון להתבוננות במפגש בין התהליכים. המחקר הנוכחי בחן יכולות אלו בקרב ילדים חד-ודו-לשוניים עם התפתחות תקינה ולקות שפה.

במחקר נבדקו ארבעה סוגי סיבתיות – פסיכולוגית, מוטיבציונית, אפשר ופיזית – בין התוכן הסיפורי אשר מוביל לארגון העלילה (Trabasso & Nickels, 1992). היות והסיפור שנבדק עשיר באירועי תנועה, התמקד המחקר בביטוי השלוני של תנועה וסיבתיות יחד. לשם כך נאספו 150 סיפורי תמונות ברצף (Goralnik, 1995) מילדים דוברי עברית חד-לשוניים (26 עם התפתחות תקינה בני 4:08-5:11 ו-19 עם לקות שפה בני 5:01-7:03) ומילדים דו-לשוניים דוברי עברית-אנגלית ועברית-רוסית (64 עם התפתחות תקינה, בני 5:02-6:05 ו-41 עם לקות שפה, בני 5:01-7:01). כל הילדים הדו-לשוניים נחשפו לשפה העברית במשך שנתיים לפחות. ילדים עם לקות שפה ביצעו 1.5 ס.ת. מתחת לנורמה באבחון שפה בעברית ומתחת ל-1 ס.ת. באבחון שפה באנגלית.

מן התוצאות עולה כי ילדים עם התפתחות שפה תקינה הצליחו יותר באופן משמעותי מילדים עם

לקות שפה בהפקת כל סוגי הסיבתיות אך לא נצפתה השפעה של המצב הלשוני (חד- לעומת דו-לשוני) או אינטראקציה בין הגורמים. כלומר, הסיפורים אשר הופקו על ידי ילדים דו-לשוניים עם התפתחות תקינה הראו ניצנים של אירועים ופעולות המאורגנות סביב מטרה בדומה לעמיתיהם החד-לשוניים. גם צורות השפה לביטוי יחסי הסיבתיות היו זהות בין הקבוצות, מלבד בתחום הלקסיקון, בו נצפה חסרון לדו-לשוניים. בהשוואה לכך, ילדים חד-ודו-לשוניים עם לקות שפה היו טובים פחות בהפקת סיבתיות, במיוחד בסצנות מורכבות מבחינת מרכיבי אירועי התנועה. לא נצפו הבדלים משמעותיים בין קבוצת הילדים לקוי השפה אם כי נראה יתרון מסוים לדו-לשוניים ביכולות הקשורות לתיהלוך מעלה-מטה. התוצאות מחדדות את ההבדלים בין מאפיינים של דו-לשוניות ולקות שפה, ומדגישות שדו-לשוניות אינה מחמירה את הלקות. הדיון מעלה אפשרויות בדבר היכולות והקשיים המתגלים בהקשר ההפקות הנרטיביות, באוכלוסיה הדו-לשונית בכלל ועם לקות שפה בפרט.

מקורות:

Berman, Ruth. A., and Dan I. Slobin. 1994. *Relating events in narrative: A crosslinguistic developmental study*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Goralnik, A. (1995). *Language screening test for Hebrew-speaking preschool children*. Netanya, Israel: Gai Agencies.

Trabasso, T. & Nickels, M. (1992). The development of goal plans of action in the narration of a picture story. *Discourse Processes, 5*, 249-611.

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

Language and Communication in multilinguals with dementia

Jan Svennevig and Hanne Gram Simonsen

University of Oslo

What happens with language – or the languages – in bilinguals with dementia? What aspects of language are affected, and are both languages affected in a similar way? In The MultiLing Dementia Project we will specifically look at word finding problems in bilinguals with Dementia of the Alzheimer Type (DAT), using different methods: In addition to a test battery consisting of a naming test and various cognitive tests as well as a background questionnaire on functional communication skills, we have elicited oral narratives and collected

conversational data. In this talk we will present some results from a pilot study with two male bilingual speakers of American English and Norwegian, both 68 years of age, one neurologically healthy and one with a diagnosis of probable DAT. We will demonstrate how the naming abilities are affected by DAT in the two languages, and what strategies can be used both by the person affected and by his interlocutors to compensate for the problems encountered.

הפקת שפה לאחר חשיפה קצרה לשפה אחרת – השלכות לאבחון והערכה של דו-לשוניים

תמר דגני¹ וחמוטל קריינר²
אוניברסיטת חיפה¹, מרכז אקדמי רופין²

כיצד ביצועים בשפה אחת מושפעים מחשיפה קצרה לשפה אחרת? בסדרה של שלושה מחקרים מצאנו כי חשיפה קצרה של 10 דקות לאחת מהשפות שדוברים דו-לשוניים יודעים משפיעה על ביצועי ההפקה שלהם בשפת המטרה. במחקר הראשון, דו-לשוניים דוברי רוסית-עברית שרכשו עברית בגיל מוקדם או מאוחר הושוו לדוברי עברית ילידיים במטלת שיום תמונות בעברית, לפני ואחרי צפייה בסרט קצר בשפה

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

הרוסית. אחוזי 'על-קצה-הלשון' (Tip of the Tongue, TOT) בעברית הדגימו השפעה מפריעה של חשיפה קצרה זו. בפרט, לפני הסרט דו-לשוניים מאוחרים הראו אחוזי TOT גבוהים יותר מאשר דוברי עברית ילידיים ודו-לשוניים מוקדמים, בעוד שתי קבוצות אלה לא נבחנו זו מזו. חשוב מכך, לאחר הצפייה בסרט, שתי קבוצות הדוברים הדו-לשוניים הראו אחוזי TOT גבוהים יותר ביחס לדוברי העברית וביחס לביצועיהם לפני הסרט (Kreiner & Degani, 2015). מכאן, שחשיפה קצרה של 10 דקות, ללא הפקת השפה האחרת, מספיקה בכדי להשפיע על ביצועי ההפקה בשפת המטרה. במחקרים 2 ו-3 התמקדנו בשאלה האם חשיפה קצרה לשפה השנייה של דו-לשוניים יכולה להשפיע גם היא על הפקה בשפה הראשונה. דוברי ערבית-עברית (מחקר 2) היו פחות מדויקים בשיום תמונות בערבית לאחר מטלת הפקה קצרה בעברית. באופן דומה, דוברי עברית-אנגלית (מחקר 3) היו פחות מדויקים בשיום תמונות בעברית לאחר מטלת הבנה קצרה באנגלית. יחד, ממצאים אלה מדגישים את אופיו הדינמי של הלקסיקון הרב-לשוני שבו חשיפה שפתית מתמשכת כמו גם חשיפה קצרת טווח משפיעים על מאזן העוררות והזמינות של השפות השונות. ממצאים אלה מצביעים על חשיבותו של ההקשר השפתי המידי בו מתבצעים אבחון והערכה של דוברים דו-לשוניים, ומרמזים שמלוא הפוטנציאל השפתי של הדובר יכול להיפגע מהקשר שפתי שאינו תואם את שפת המטרה.

Adapting aphasia tests across languages

Hanne Gram Simonsen

University of Oslo

What do you need to take into account when adapting a test from English to other, very different languages? In a recent COST action on aphasia (*Collaboration of Aphasia Trialists*) the need for a short, but comprehensive aphasia test that could be used across many different languages and cultures was acknowledged, and we decided to adapt *The Comprehensive Aphasia Test (CAT)*, originally developed for English by Swinburn, Porter & Howard (2005), to 13 different languages. In this talk, challenges we met through the adaptation process, and our solutions to them, will be presented and discussed.

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

תקצירי פוסטרים

**Language and Identity among
Russian- and English-speaking Immigrant Groups in Israel**

Carmit Altman, Zhanna Burstein, Susan Joffe, Sveta Fichman, Sharon Armon-Lotem & Joel Walters
Bar Ilan University

Israel's current population includes more than one million Russian-speaking immigrants and over 200,000 native English-speakers. These two groups vary in their motives for immigration, in their degree of integration and in the status of their heritage language in Israel. The main goal of the research is to examine ethno-linguistic and Israeli identity for these two minority groups in relation to proficiency, language preferences, and patterns of language use in the two languages.

Forty-six Russian-Hebrew (RH) and 15 English-Hebrew (EH) bilingual children and their parents participated. Children's self-rated language proficiency, language preferences, and patterns of language use at home were assessed as well as self-ascribed ethno-linguistic identities. Identity was assessed by ratings of present identity ("I am Israeli/Russian/Anglo"), aspirations for future identity ("When I grow up I want to be Israeli/Russian/Anglo"), and identity preferences ("I like being Israeli/Russian/ Anglo"). Analyses addressed inter-group (EH vs RH) and inter-generational (children vs parents) differences in children's and parents' attitudes towards the host and home country's language and identity and their relation to language proficiency, preferences and use.

Findings showed that the English-Hebrew children feel more confident about their L1 linguistic abilities, but perceive themselves as being Israelis (L2 identity) more than Russian-

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

Hebrew children. The Russian-Hebrew participants expressed a more bi-cultural identity, giving similar ratings to both L1 and L2 for perceived language proficiency and identity. Parents in both groups attributed greater importance to speaking Hebrew than their children did and ascribed more 'Israeliness' to their children than the children ascribed to themselves. Quantitative and qualitative analyses of individual cases stress the importance of cross-ethnic assessment of language and identity factors of immigrant populations as well as consideration of both the child's and the parent's perceptions.

Referential cohesion in the narratives of monolingual and bilingual children with typically developing language and with SLI

Sveta Fichman, Carmit Altman, Sharon Armon-Lotem, and Joel Walters

Bar-Ilan University

The study analyzes the use of anaphoric reference in the narratives of Russian-speaking and Hebrew-speaking monolingual and bilingual preschool children with and without specific language impairment (SLI). Although discourse coherence is universal across languages, referring expressions are language-specific (Gagarina, 2012). Russian and Hebrew both allow null pronouns (Figures 1a & 1b), but differ in definiteness: Hebrew speakers may use indefinite and definite NPs along with pronouns (Figures 2a & 2b), while Russian has no article for marking definiteness.

Narratives were collected from 89 preschool children (mean age 71.65mo SD 3.06) using a story retelling procedure (Gagarina et al., 2012). Participants included: 20 Hebrew-speaking monolinguals (10 with SLI), 20 Russian-speaking monolinguals (10 with SLI), and 49 Russian-Hebrew bilinguals (14 with SLI). Analyses examined the effects of group (SLI vs. TD), bilingualism (monolinguals vs. bilinguals), and language (Russian vs. Hebrew) on the use of pronominal reference.

Preliminary results show that children with SLI overuse pronouns in comparison to children with typical development. Narratives of bilingual children with SLI contained ambiguous

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17, יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

references in both languages, but fewer ambiguities and more syntactic errors than monolingual children with SLI. More specifically, bilingual children with SLI have difficulty introducing new referents appropriately and refer to more than one antecedent. Story length and complexity influence the use of cohesive devices, and the distance between pronominal expression and referent is greater in monolingual and bilingual SLI narratives than in TD narratives. Bilinguals (both typically developing and SLI) fail to use definiteness in L2/Hebrew. L1-L2 differences show more extensive use of pronominals in L2/Hebrew than in L1/Russian.

Results are discussed in light of the role of referential expressions in discourse coherence and in other aspects of narrative macrostructure.

Figure 1. Examples for Null reference in Hebrew (1a) and Russian (1b)

(1a) Null reference Hebrew

ve- az ba kelev amic.
and then came^{MASC} dog brave^{MASC}
ve- Ø hici! exad ha- gozolim
and Ø saved^{MASC} one^{MASC} DEF baby-birds

(1b) Null reference Russian

lisa prvgmila
fox jumped^{PF.FEM}
i Ø ssvatila kozlionku [*] za nozhti
and caught^{PF.FEM} baby-goat^{DAT} by leg^{ACC}

Figure 2. Examples of Definite marking (2a) and Pronominal reference (2b) in Hebrew

(2a) Definite

pa'am-acat hava ima im shtev gozolim
one-time was^{FEM} mother with two baby-birds
ve- ha- ima barxa.
and DEF mother ran-away^{FEM}

(2b) Pronominal reference

ve- ha- ciporim racu gam.
and DEF birds wanted^{PL} also
ve- ha- ima natna lahem
and DEF mother gave^{PF.FEM} them

References

Gagarina, N. 2012. Discourse cohesion in the elicited narratives of early Russian-German sequential bilinguals. In Kurt Braunmüller & Christoph Gabriel (eds.), *Multilingual Individuals and Multilingual Societies*. Amsterdam: Benjamins. 102-120.

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

Underlying Syllable Structure in Russian and Hebrew: Evidence from Monolingual and Bilingual Preschoolers' Performance on Phonological Awareness Tasks

Nadya Kogan¹ and Elinor Saiegh-Haddad²

Talpiot College of Education¹, Bar-Ilan University²

Email: nadya.kogan@gmail.com

In recent years, researchers have given considerable attention to the investigation of the impact of language phonology on the development of salient phonological units accessible to pre-literate children and early readers as well as to the examination of possible origins of salience of various phonological units across languages.

Objective: The current study aims to understand the underlying psycholinguistic representation of the syllable in Russian and Hebrew monolinguals. It also aims to probe if the same representation of the syllable for monolinguals appears in bilinguals.

Method: Three groups of preschool children (aged 5 to 6) participated in the study: (1) 35 Hebrew-speaking monolinguals; 20 Russian-speaking monolinguals; and 29 Russian-Hebrew bilinguals. Phonological awareness was assessed by three syllable splitting (unstructured syllable splitting, structured onset-rime and structured body-coda splitting) and two phoneme isolation (initial and final) tasks. Each subtask was performed in two conditions: real words and pseudo words.

Results and Discussion: Results showed that for monolinguals the most frequent division pattern (66%) was a body-coda division for both real and pseudo words in unstructured syllable splitting task while divisions into the onset and the rime constituted only a negligible number of the responses in Hebrew and in Russian. In structured syllable splitting it was significantly easier for monolingual children to split real and pseudo words into the body and the coda than into the onset and the rime in both languages. In the phoneme isolation task, Hebrew- and Russian-speaking monolingual children isolated final phonemes more accurately than initial phonemes. Performance of bilingual participants in Hebrew and in Russian

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

**המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17**

mirrored performance of their monolingual peers. Thus, the findings of the present study provide evidence in favor of the cohesiveness of the CV phonological unit in Hebrew and in Russian and reveal the body-coda psycholinguistic structure of the syllable in both languages.

Comparison of bilingual children with SLI and unbalanced bilinguals with TLD in their weaker language? Delay or deviance: old question – new evidence

Natalia Meir and Sharon Armon-Lotem

Bar-Ilan University, Israel

For decades, researchers have attempted to determine whether language development of children with SLI is delayed or deviant (for overview see Leonard, 2014). The aim of the present study is two-fold. First, it attempts to contribute to the continuing delay-versus-deviant debate by comparing linguistic profiles of bilingual children with typical language development in their weaker language to those of bilingual children with SLI. Second, we would like to contribute to the literature and meet the gap on “the weak interest in the weaker language” of bilinguals (Bernardini, 2016). For these purposes, parallel repetition tasks (Forward Digit span (FWD), Nonword repetition (NWR) and sentence repetition (SRep)) were used in Russian and in Hebrew. NWR and SRep are reliable screening tools for diagnosing SLI among monolingual children (e.g., Conti-Ramsden, Botting, & Faragher, 2001).

Three groups of bilinguals were compared: Russian-Hebrew bilinguals with SLI (biSLI; n=23), Russian-dominant bilinguals with weak Hebrew (HEB-weak: n=19) and Hebrew-dominant bilinguals with weak Russian (RUS-weak: n=39). In the weaker language, the unbalanced bilinguals (RUS-weak and HEB-weak) had similar language proficiency (LP) scores to those of the biSLI (in Russian measured by Gagarina, Klassert, & Topaj; in Hebrew measured by Goralnik, 1995). The groups did not differ on age, SES (as measured by years of mother`s education) and non-verbal IQ (Raven, 1998). All the children met the exclusionary criteria for SLI (Leonard, 2014).

The results indicated quantitative differences between the biSLI group and the unbalanced

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

bilinguals. The biSLI group scored significantly lower than the RUS-weak group (in Russian) and the HEB-weak group (in Hebrew) on all three repetition tasks. Moreover, error patterns for NWR and SRep tasks in Russian and in Hebrew showed qualitative differences. On NWR repetition tasks, unbalanced bilinguals in their weaker languages had mainly substitution errors, while the biSLI group showed significantly higher frequency of cluster reduction errors in both L1 and L2. On SRep tasks, errors observed in children with TLD in their weaker language can be traced to cross-linguistic influence of the dominant language (e.g., problems with case morphology in L1-Russian under the influence of L2-Hebrew; omissions of definiteness *ha-* in L2-Hebrew under the influence of L1-Russian, which has no articles). The biSLI group was characterized by conjunction and preposition omissions and simplifications of target structures. For example, in both languages (Russian and Hebrew) the biSLI group tended to produce simple SVO sentences instead of targeted object relatives.

To conclude, bilingual children with SLI show deviant rather than delayed language acquisition pattern on NWR and SRep in L1 and L2. Error patterns in the biSLI group point at impaired linguistic representation (similar manifestations in both languages, not attributed to L1-L2 influence), while in unbalanced bilinguals with TLD error patterns can be traced to the influence of the dominant language.

References:

- Conti-Ramsden, G., Botting, N., & Faragher, B. (2001). Psycholinguistic Markers for Specific Language Impairment (SLI). *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42(6), 741–748.
- Gagarina, N., Klassert, A., & Topaj, N. (2010). *Russian language proficiency test for multilingual children*. ZAS Papers in Linguistics 54. Sonderheft. Berlin: ZAS.
- Goralnik, E. (1995). *Goralnik Screening Test for Hebrew*. Even Yehuda: Matan.
- Leonard, L. B. (2014). *Children with specific language impairment*. Cambridge, Mass: The MIT Press.

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

Raven, J. (1998). *Raven's Coloured Progressive Matrices*. San Antonio, TX: Psychological Corporation.

A Yiddish-English Bilingual Aphasia Case Study: Focus on Discourse Markers and Codeswitching

Yael Neumann¹, Dani Samet¹, Joel Walters² & Carmit Altman²

¹Department of Linguistics and Communication Disorders, Queens College of the City University of New York, New York, NY

²Bar-Ilan University

Background: Discourse markers (DM) and codeswitching (CS) are two communicative features of language which are often discouraged by clinicians. But both can function, among other things, to promote continuity within a conversation and to aid in fluency. Discourse markers (e.g. so, well, you see) commonly constitute 5-10% of a spoken corpus. Codeswitching, the change from one language to another within an utterance or across speakers, is unique to bilingual speech. The study investigated the use of DMs and CS in the framework of narrative discourse in a 59-year old Yiddish-English bilingual male eight years post-CVA diagnosed with moderate non-fluent aphasia.

Method: Thirty-two oral narratives in Yiddish and English were elicited using a cue word procedure. Narratives were transcribed, coded and analyzed qualitatively for occurrence of DMs and CS and motivations for CS, and quantitatively for frequency of DMs and CS as well as for other language-related measures of the narratives including ungrammaticality, sentence complexity, and fluency features (pauses, repetitions, substitutions and stutters).

Results: Findings showed more ungrammaticality in English (L2) than Yiddish (L1), relatively similar levels of complexity, and very similar use of DMs in both languages. Codeswitching was more prevalent in Yiddish (L1), motivated by lexical access difficulties, whereas in English (L2), codeswitching was motivated both by lexical access and cross-linguistic lexicalization differences.

Conclusions: Findings support the notion that the study of fluency in bilingual aphasia can

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

be better understood when multiple sources of information exist, i.e. sessions conducted in both languages and narratives offering lexical, grammatical and fluency data. Since the bilingual participant used different strategies to sound more fluent in each language, therapy in both languages that focus on these strategies and that acknowledge the different levels of impairment within each language, should be considered.

התפתחות ההבעה של אירועי תנועה מורכבים בסיפורים של ילדים ומבוגרים דוברי עברית

שימרת לוי וג'ודי קופרסמיט
המכללה האקדמית הדסה

ההבנה וההבעה של אירועי תנועה מהווים מרכיב חשוב בהבניית החשיבה המופשטת של האדם, ובהתפתחות הלשונית. המאפיינים הלשוניים של השפה משפיעים על הארגון הקוגניטיבי ועל הביטוי הלשוני של אירועי תנועה ועל כן מעניין במיוחד לחקור את התפתחותם בשפות שונות. עברית מוגדרת כ- verb framed (Talmy, 2000) מכיוון שהפועל עצמו מקודד את המידע על מסלול התנועה (למשל, עלה, ירד, נכנס, יצא) בהשוואה לאנגלית בה המסלול מקודד במיליות מחוץ לפועל ובפועל ניתן לקודד את אופן התנועה (לדוגמה *pop out* לעומת יצא).

המחקר הנוכחי בחן את הביטוי הלשוני של אירועי תנועה בשני סיפורים שהופקו באמצעות סדרת תמונות על ידי 30 ילדים דוברי עברית, בגילאי 5-6, 8-9, 12-13 וקבוצה של 10 מבוגרים. בנוסף, בדק המחקר את הקשר בין התפתחות הביטוי הלשוני, המורכבות הלשונית-סמנטית של האירועים, והיכולת לארגן את הסיפור לכדי אפיזודה.

תוצאות ראשוניות הראו התפתחות הדרגתית ברוב המרכיבים של אירועי התנועה, ובעיקר בביטוי של מסלול התנועה במאצעות פועל ספציפי וצירופי יחס. בגיל 5, למשל, ילדים נטו להשמיט פרטים על אירועי תנועה אשר נדרשו לארגון של האפיזודה לכדי יחידה קוהרנטית. עם הגיל, חלה התפתחות בביטוי של מסלול התנועה ומרכיב הגרימה, אשר קשור ליכולת של הילדים לארגן את האירועים בקשרי סיבתיות על ציר הזמן והמרחב בהקשר הסיפור. ההשוואה בין הסיפורים אפשרה לנו להבין בצורה טובה יותר את הקשר בין ארגון הנרטיב והשימוש בשפה.

הדיון מתמקד בהשפעת ההתפתחות, הטיפולוגיה הלשונית, והדרישות הקוגניטיביות במהלך בניית השיח על הביטוי הלשוני של אירועי תנועה.

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

מקורות:

Talmy, Leonard. 2000. *Toward a cognitive semantics, vol. II: Typology and process in concept structuring*. Cambridge: MA, MIT Press.

תרומת השימוש בערכה של טכנולוגיה מסייעת עבור תלמידים עם ליקויי ראייה ועיוורון במזרח ירושלים – השוואה בין הערכות ההורים להערכות המורות

איתי הס, ווידאד אבו דולו, הדיל נאסר ואשמה איברהים
החוג לחינוך מיוחד, הפקולטה לחינוך, מכללת לוינסקי לחינוך

בישראל 1300 תלמידים עם ליקויי ראייה (להלן: ל"ר) או עיוורון המשתלבים בחינוך הכללי (הס, 2015). מודל פוטנציאל הצמיחה (שם, עמ' 125-140) מציע כי תנאי הכרחי להעצמת איכות חיי תלמידים עם ל"ר הוא שיפור יכולותיהם הלימודיות ושיפור האינטראקציה עם סביבתם החברתית והלימודית. מזה 4 שנים מסופקים לתלמידים עם ל"ר במזרח ירושלים ערכה הכוללת טכנולוגיה מסייעת. הערכה כוללת עזרים כמו מקלדת עם כתב ברייל ומצלמה המחוברת למחשב הנייד, השימוש בערכה נועד לסייע לתלמידים לקרוא מהלוח, ממצגות ו/ או מחוברות לימוד ובכך להפחית את הצורך בעזרתה של הסייעת ומכאן להיות עצמאיים יותר.

מטרתו של המחקר הנוכחי הייתה להשוות בין הערכות ההורים של תלמידים עם ל"ר את מידת השימוש בערכה ותרומתה לתפקוד של הילד למול הערכת המורות של התלמידים הללו. לשם כך, נעשתה פנייה ל-26 הורים ול-18 מורות של תלמידים אלה להשתתף. לאחר מתן הסכמתם להתנדב כמשתתפים במחקר, המשתתפים העריכו באמצעות שאלון את מידת השימוש שעושה התלמיד בערכה ואת תרומתה במדדים החברתיים והלימודיים. השאלון ניתן בשפה הערבית. ניתוח השאלונים העלה בין היתר כי ממוצע הערכת ההורים את תרומת השימוש בערכה עבור תלמידים בסולם שבין 1 ל 5 בתחום הלימודי ($M=3.66$, $SD=.35$) היה נמוך מממוצע הערכת המורות התומכות ($M=4$, $SD=.33$) וההבדל נמצא מובהק סטטיסטית ($t_{(38)}=-2.98$, $p<.01$). כמו כן, גם ממוצע הערכת ההורים את תרומת השימוש בערכה עבור התלמידים בסולם שבין 1 ל 5 בתחום החברתי ($M=3.4$, $SD=.45$) היה נמוך מממוצע הערכת המורות התומכות ($M=4.17$, $SD=.37$) וגם הבדל זה נמצא מובהק סטטיסטית ($t_{(38)}=-5.02$, $p<.01$). הסבר אפשרי להבדלים הללו עלה מבדיקת סולם אחר בשאלון שבחן את מידת השימוש בערכה. נמצא כי ההורים לא עושים שימוש בערכה יחד עם הילד במידה שהוא עושה בה שימוש בבית הספר. נראה כי יש מקום לחשוב ולתכנן תכנית להורים שתכשיר אותם טוב יותר לשימוש בערכה הן מבחינה טכנית והן בשיפור התודעה

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

באשר להשלכות אפשריות של שימוש יעיל ומרובה יותר בה.

הס, א' (2015), לא חושך לא אור- תלמידים וסטודנטים עם ליקוי ראייה ועיוורון בישראל. מכללת לוינסקי לחינוך. הוצאה: מכון מופ"ת.

השפעת דו-הלשוניות על שימוש באמצעי הערכה בעת מטלת התנהגות מעין קריאה בעברית

אורנית שרון ואנה סנדבנק
מכללה אקדמית הדסה ירושלים

מחקר זה מתמקד בשימוש באמצעי הערכה בקרב ילדים חד לשוניים ודו לשוניים בעת התנהגות מעין קריאה בעברית. מטרתנו לבחון האם היתרון אותו חוים דו לשוניים בעת התחשבות באחר תקף גם למטלות נראטיביות ומתבטא בשימוש מרובה באמצעי הערכה ספציפיים. זאת מתוך ההנחה כי מטלת התנהגות מעין קריאה תביא למשלב ורמת מפורשות מיטביות ותאפשר לדו הלשוניים לבטא את יתרונם הפרגמטי. מחקרנו מתעד לגייס 24 נבדקים שהינם מאוזנים לשונית, מגדרית, סוציאקונומית ואוריינית. הסיפור "יפה הקטנה" מאת אנטוני בראון הוקרא לכל משתתף פעם אחת. לאחר ההאזנה צפה הנבדק בסרטון תיעודי בן כ-3 דקות, המתייחס לגורילה שהוותה השראה לספר, לשם יצירת הפרדה בין זמן ההאזנה לסיפור לבין זמן הקריאה של הנבדק. לאחר מכן התבקש הנבדק "לקרוא את הסיפור" עבור מאזין התואם לו מבחינה שפתית, הפקתו הוסרטה ותועתקה. מתעתוק 11 הסיפורים של המשתתפים חד הלשוניים זוהו 12 סוגי אמצעי הערכה שונים המתאגדים יחד לכדי ארבע קטגוריות על: מצבים פנימיים, סמני שיח שהינם אמצעי הערכה, אמצעים רטוריים, ותוספת מידע בעלת ערך הערכתי. הסיפורים שהופקו בעת מטלת מעין קריאה היו עשירים באמצעי הערכה. מתוך כך נראה כי יתכן ומטלת מעין קריאה מהווה גרוי אידיאלי לשיקוף יכולותיהם המיטביות של הנבדקים בתחום זה. המשך ההליך יראה האם יתרונם של דו הלשוניים אכן מורגש בעת השוואת הקטגוריות השונות עם בני גילם חד הלשוניים.

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

קידום כתיבה אצל ילדים עם עיכוב התפתחותי

גיטי גרינספלד ואנה סנדבנק
המכללה האקדמית הדסה

מחקרים בהתפתחות האוריינות מעידים על כך שהידע אודות שפה כתובה כמערכת ייצוג מתפתח מגיל הגן עוד בטרם הילדים מתחילים ללמוד בבית הספר. רוב המחקרים התמקדו בילדים עם התפתחות תקינה בגיל הגן. מטרת המחקר הנוכחי לבדוק את הידע בתחום הכתיבה בקרב ילדים בני 7:0-8:7 בעלי עיכוב התפתחותי ו/או אוטיזם בראשית ההוראה הפורמאלית בבית הספר, ולהבין כיצד מקדמת תכנית התערבות חוזרת בכתיבה ידנית ובכתיבה במחשב את הכתיבה של הילדים. במחקר השתתפו 8 בנים בכיתה א' בעלי עיכוב התפתחותי ו/או אוטיזם. המחקר כלל מבחני קדם ובתר לקביעת רמת ההתקדמות בכתיבה, ותכנית התערבות בת שישה מפגשים שכללה כתיבה ידנית וכתיבה במחשב, תוך התמקדות בשילוב אסטרטגיות תיווך שהופעלו בפעילות מהוקשרת המשמעותית לילד. ממצאי המחקר מעידים שרמות הכתיבה ואופן ההתקדמות תאמו את התפתחות הכתיבה בקרב ילדים עם התפתחות תקינה. השוואה בין רמות הכתיבה במבחן הקדם למול מבחן הבתר הראתה כי הילדים שיפרו את רמת הכתיבה, אך לא אימצו מיד כתיבה מוסכמת. כלומר, יש להתייחס לסוגיית ההתפתחות בהתקדמות הכתיבה לעומת הלמידה והתרגול. לאור הממצאים ניכרת החשיבות בהתערבות מותאמת באוכלוסיות מיוחדות, הכוללת למידה מהוקשרת בטווח ההתפתחות הקרובה של הילד. המחקר מציג אסטרטגיות התערבות שניתנות ליישום בתכנית הלימודים בכיתה או בקליניקה ומעלה את החשיבות לשיתוף פעולה של הצוות החינוכי כולל קלינאיות התקשורת בתחום האוריינות.

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

בדיקת אוכלוסיית ילדים עם התפתחות תקינה וליקוי שפה באמצעות אבחון נרטיבי בשלבי פיתוח

שבות ליפשיץ וג'ודי קופרסמיט
המכללה האקדמית הדסה

יצירה של סיפור הינה פעולה מורכבת, הדורשת שימוש ביכולות שפתיות, קוגניטיביות ופרגמטיות שונות. באמצעות ניתוח של סיפורי ילדים, ניתן לעקוב אחר שלבי ההתפתחות בכל אחד מתחומי הסיפור: המבנה הנרטיבי, התוכן של הסיפור, והצורות הלשוניות המופיעות בו. אצל ילדים בעלי SLI נראית השפעה משמעותית של הליקוי השפתי על יצירת הסיפור. הקושי של ילדים בעלי SLI מתבטא בעיקר בכמות ובאיכות של השימוש בקשרים תחביריים וסמנטיים בסיפור, וכן בלקסיקון בו נעשה שימוש בסיפור. יחד עם זאת, המבנה הנרטיבי שמור יחסית אצל ילדים בעלי SLI, ופחות מושפע מן הליקוי השפתי. לאור הפערים ביכולות השפתיות והנרטיביות בין ילדים בעלי התפתחות שפה לילדים בעלי התפתחות תקינה, נראה כי הסיפור יכול לשמש ככלי לאיתור ילדים בעלי ליקוי שפה וכן כאמצעי לבחינה מעמיקה של יכולות שפתיות ונרטיביות. כיום לא קיים אבחון נרטיבי מעמיק בשפה העברית, וישנו צורך ביצירת אבחון מבוסס נרטיב המותאם לדוברי עברית.

במחקר הנוכחי שאלנו את השאלות הבאות: (1) האם האבחון מנבא התפתחות בתחומי הנרטיב השונים? (2) האם קיימים הבדלים בין סיפוריהם של ילדים בעלי התפתחות שפתית תקינה לבין סיפוריהם של ילדים בעלי SLI?, (3) מהם התחומים השפתיים ו/או הנרטיביים המבחינים באופן משמעותי יותר בין הקבוצות?

לצורך המחקר נאספו סיפורים מ-31 ילדים בני 4:00-7:11 בעלי התפתחות תקינה, ומ-10 ילדים בני 4:00-5:11 בעלי ליקוי שפה, מתוך הספר "Frog, where are you?" (Mayer, 1969) הכולל 24 תמונות ללא טקסט. הסיפורים הוקלטו ותועתקו, ולאחר מכן נותחו על פי מדדים המתייחסים לכמות והאיכות של השימוש במבנה נרטיבי, לקסיקון וקישוריות בכל סיפור.

תוצאות המחקר מראות על עלייה עם הגיל בציונים המתקבלים עבור מדדי המבנה הנרטיבי, לקסיקון שמות עצם וקישוריות. בנוסף, נמצאו הבדלים מובהקים בין בעלי התפתחות תקינה לבין בעלי ליקוי שפה במדדי הקלסיקון והקישוריות, כאשר בתחום הקישוריות נמצא הפער המשמעותי ביותר בין הקבוצות. תוצאות המחקר עולות בקנה אחד עם ממצאי מחקרים קודמים על התפתחות נרטיבית אצל ילדים בעלי

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

התפתחות שפתית תקינה ובעלי ליקוי שפה. מתוצאות המחקר ניתן להסיק כי האבחון מספק אבחנה מبدלת בין ילדים בעלי התפתחות תקינה לילדים בעלי ליקוי שפה, וכן יכול להוות כלי לבחינת ההתקדמות בתחום הנרטיבי ולבחינה מעמיקה של תחומי החזק ותחומי הקושי השפתיים והנרטיביים.

שיפוט הורים את מובנות הדיבור של ילדם

שירה בר לוי, דרורלי בן אליהו, זהבית בדולח, אביבית בן דוד
המכללה האקדמית הדסה
avivitb@hadassah.ac.il

מבוא: מובנות הדיבור חשובה מאד להצלחת הילד בשימוש בתקשורת דבורה ולהשתתפותו בהקשרי שיח שונים בסביבתו החברתית. אחת הדרכים המקובלות לקביעת מובנות הדיבור של ילדים היא שימוש בסולמות מדידה מכיוון שהם קלים ומהירים להעברה (McLeod, Harrison, & McCormack, 2012). ההורים הם שותפי התקשורת העיקריים של ילדיהם בשנות חייהם הראשונות. עובדה זו מקנה להורים יכולת לספק תיאור של מובנות הדיבור של ילדיהם, וכן כישורים לזיהוי דרכי התקשורת שלהם במגוון רחב של הקשרים חברתיים (Ng, To, & Mcleod, 2014). כתוצאה מכך נבנה כלי לאבחון מובנות דיבור הילד אשר מנסה לאפיין את מובנות הדיבור בהקשרים שונים (משפחה קרובה, משפחה רחוקה, חברים של הילד, מכרים, מורות, זרים) על פי דיווח ההורים- זהו שאלון ה-ICS (Intelligibility in Context Scale). השאלון תוקף במספר שפות, אך לא ניתן להשליך מהן על דוברי שפות אחרות בכלל, ודוברי עברית בפרט.

מטרות המחקר: תיקוף וביסוס מהימנות שאלון ה-ICS בעברית והשוואה בין שיפוט אמהות לבין שיפוט אבות את מובנות הדיבור של ילדם.

שיטה: במחקר השתתפו 51 ילדים דוברי עברית חד-לשוניים, בגילאי 3;03-4;03, בעלי התפתחות תקינה ושמיעה תקינה (ע"פ דיווח ההורים). בנוס, השתתפו הוריהם, הגננות שלהם ו-14 שופטים זרים. לילדים הועבר מבחן היגוי בעברית והם התבקשו לתאר שתי תמונות בדיבור רציף. ההורים (אם ואב של כל ילד) מילאו את שאלון ה-ICS. הגננות מילאו את סעיף המובנות המתייחס לגננות והורים מילאו את סעיף המובנות המתייחס לזרים לאחר שהאזינו להקלטות דיבור רציף של הילדים.

תוצאות ומסקנות המחקר: במחקר נמצא מתאם מובהק בין הציון במבחן ההיגוי לבין הדירוג הכולל של מובנות דיבור הילד על-ידי ההורים ממצא זה מחזק את מהימנות שאלון ה-ICS ומהימנות ההורים בשיפוט מובנות הדיבור של ילדם. במחקר נמצא כי לא קיים הבדל מובהק בין האב לאם בהערכת מובנות הדיבור של הילד, על ידיהם או על ידי הגננות והורים. מכאן, שאין להעדיף את האב/ אם במילוי שאלון ה-ICS. בנוסף, נמצא במחקר שקיים מתאם בין דירוג ממוצע של ההורים בשאלון בשיפוט מובנות דיבור

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

הילד באוזני זרים, ובין ציון מובנות הילד שניתן על-ידי השופטים הזרים. גם ממצא זה מחזק את יכולת ההורים לשפוט את מובנות דיבור הילד באמצעות שאלון ה-ICS. לעומת זאת, לא נמצא במחקר מתאם מובהק בין הדירוג הממוצע של ההורים בשאלון בשיפוט מובנות דיבור הילד באוזני הגננת, ובין ציון

מובנות הילד שניתן על-ידי הגננת. יתכן כי הדבר נובע מכך ששיפוט הגננות את מובנות הדיבור של הילד הינו בעל אופי שונה משיפוט ההורים ומערב בתוכו יותר גורמים פארא לינגוויסטים ולא רק מאפייני היגוי.

מקורות:

McLeod, S., Harrison, L. J., & McCormack, J. (2012). The intelligibility in context scale: Validity and reliability of a subjective rating measure. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 55*(2), 648-656.

Ng, K. Y. M., To, C. K. S., & Mcleod, S. (2014). Validation of the Intelligibility in Context Scale as a screening tool for preschoolers in Hong Kong. *Clinical linguistics & phonetics, 28*(5), 316-328.

מאפיינים פונולוגיים אצל ילדים דוברי ערבית בדיאלקט הירושלמי בגילאי שלוש ושלוש וחצי שנים-מחקר גישוש

רנא קוסייני, אביבית בן דוד
המכללה האקדמית הדסה
avivitb@hadassah.ac.il

מבוא: השפה הערבית העממית (המדוברת) מאופיינת בדיאלקטים שונים לפי איזורים גאוגרפיים שונים. למשל, השפה המדוברת במצרים שונה מהשפה המדוברת בירדן במרכבי השפה השונים כגון: פונולוגיה, תחביר, מורפולוגיה ואוצר מילים. הדיאלקטים הדבורים הם שפת האם של הדוברים ואליהם נחשפים הילדים כשפה ראשונה, בעוד אל השפה הספרותית נחשפים בהדרגה בשנות הילדות ומתחילים ללמוד אותה באופן מסודר רק בבית הספר (Rosenhouse, 2000).

בשפה הערבית הפלסטינית בארץ ישראל ישנם מספר דיאלקטים עיקריים: דיאלקט המשולש, הדיאלקט הצפוני, הדיאלקט הדרומי והדיאלקט הירושלמי.

בשנים האחרונות התפתח תחום המחקר של התפתחות פונולוגית בשפה הערבית. לצד קווי דמיון שנמצאו בהתפתחות הפונולוגית בין הדיאלקטים השונים, נמצאו גם הבדלים בסדר וגיל רכישה של עיצורים מסויימים (Amayreh & Dyson, 2000; מסארווה, 2007).

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית

המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

מכאן נובע כי בשל ההבדלים הפונולוגיים בין הדיאלקטים השונים של הערבית, קיימת חשיבות מחקרית וקלינית לתיאור סדר וגילאי הרכישה של היחידות הפונולוגיות השונות והשיבושים האופייניים שלהן בכל דיאלקט בנפרד.

מטרות המחקר: תיאור המאפיינים הפונולוגיים של ילדים עם התפתחות טיפוסית דוברי הדיאלקט הירושלמי בגילאי 3;0 ו- 3;6 ש' ותיאור המאפיינים הנ"ל בקרב ילדים עם לקות היגוי בני 3;6 ש' תוך השוואתם לאלה של בני גילם בעלי התפתחות טיפוסית.

שיטה: במחקר הגישוש השתתפו שני ילדים דוברי הדיאלקט המזרח ירושלמי ובעלי התפתחות טיפוסית. בן 3 ש' מקבוצת הגיל הצעירה ובן 3;6 ש' מקבוצת הגיל הבוגרת. לילדים הועבר מבדק היגוי בערבית והם התבקשו לשיים את התמונות. הפקותיהם הוקלטו, תועתקו ונותחו מבחינה איכותית וכמותית.

תוצאות ומסקנות המחקר:

שתי התופעות הפונולוגיות הנפוצות ביותר (בשכיחות דומה) שנמצאו אצל שני הילדים היו: הפחתת נחציות (עיצור נחצי מוחלף בבן זוגו הלא נחצי) ו- lateralization (r→l). במקביל היו שלוש תופעות פונולוגיות שנמצאו רק אצל הילד הצעיר: Glotalization (החלפת עיצור בסותם סדקי), -stopping החלפת עיצורים בסותמים ו- medial coda deletion (השמטת עיצור ב-coda באמצע מילה). תופעות אלו לא היו עקביות.

ממצאים אלו תואמים את המדווח בספרות לגבי רכישת דיאלקטים אחרים של הערבית. תופעות הפחתת הנחציות וה- lateralization נפוצות מאד בקרב ילדים דוברי ערבית ומופיעות בהפקותיהם עד אחרי גיל 5 ש'. התופעות שנמצאו רק אצל הילד הצעיר הן תופעות שדווחו הן ברכישת הערבית והן ברכישת שפות אחרות בגיל זה.

ניתן ללמוד ממחקר זה כי קיימת התפתחות פונולוגית בין גיל 3 ש' לגיל 3;6 ש' וכי מאפייני השיבושים הפונולוגיים של ילדים בדיאלקט הירושלמי תואמים את אלו של ילדים בדיאלקטים האחרים של הערבית.

מקורות:

מאסארווה, ה. (2007). הערכת היכולות הפונולוגיות של ילדים בני שלוש ובני ארבע שנים דוברי ערבית פלסטינית. עבוד גמר לתואר מוסמך, אוניברסיטת תל-אביב.

Amayreh, M.M., & Dyson, A.T. (2000). Phonetic inventories of young Arabic-speaking children. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 14(3), 193-215.

Rosenhouse, J. (2000). The acquisition of Arabic as a mother tongue (mainly in Israel). *Oriente Moderno*, XIX(LXXX) n.s. (1), 119-151.

הכנס השביעי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, יום חמישי י"ד טבת, 12.1.17,
יום שלישי י"ט טבת 17.1.17

יכולת נרטיבית של ילדים עם תסמונת חל"פ-22q11.2DS

אילנית ישראלי, דר' אריאלה נחמני
המכללה האקדמית הדסה

המחקר הנוכחי בודק את יכולת הנרטיבית בקרב ילדים בעלי 22q11.2DS-תסמונת חך-לב-פנים. במחקר השתתפו 8 ילדים דוברי עברית בני 5-7 בקירוב, אשר מטופלים במרפאת חיך שסוע בבית חולים המאיר, בכפר סבא. מטרת המחקר הייתה לאסוף מידע על יכולות נרטיביות של ילדים עם 22q11.2DS להשוות את הממצאים הנרטיביים שיתקבלו, לנורמות הנרטיביות התפתחותיות המקובלות ולנתח את המגמות היחודיות ביכולות הנרטיביות הקיימות באוכלוסיית ילדי 22q11.2DS, באם ימצאו. תוצאות ראשוניות של המחקר מצביעות על מגמה התפתחותית במבנה הנרטיבי העולה עם הגיל, בזיקה ליכולות קוגניטיביות בלתי מלוויות של הנבדקים בעלי התסמונת אך ברמה נמוכה מזו של ילדים בעלי התפתחות נורמלית ללא התסמונת.